

ICCI

Integral Coastal Conservation Initiative

LIFE – NATURE

EINDRAPPORT: SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN 1 januari 1997 – 31 december 2001

**AMINAL afdeling Natuur, BMM
Belgische Natuur- en Vogelreservaten vzw & WWF**

B4-3200/96/483

C(96) 3370 final/1

Eindverslag LIFE ICCI-project, deel land

Eindverslag LIFE ICCI-project deel zee

Annex I overzicht bijlagen deel zee (1997-2000)

Eindverslag LIFE ICCI-project deel land

Eindverslag LIFE ICCI-project, deel land

Het eindverslag deel land wordt weergegeven in de vorm van een tabel met de realisaties per jaar en een weergave van de realisatiegraad.

AMINAL had met een schrijven van 13 januari 2000 voor het LIFE natuur - project ICCI een verlenging van uitvoeringstermijn tot 31 december 2001 aangevraagd omdat toen verwacht werd dat de ontmanteling van de dokken en kaaïen van de oude Marinebasis van Lombardsijde niet meer voor 31 december 2000 kon afgewerkt worden. Dit deel van het project had immers vertraging opgelopen door de laattijdige eigendomsoverdracht van het betreffend voormalig Militair domein van het federaal Ministerie van Landsverdediging naar het Vlaams Gewest (de akte werd pas verleden in 1998 in plaats van op het voorziene tijdstip in 1996). Deze termijnverlenging werd ons door de Europese Commissie toegekend met het bijvoegsel dd. 20 september 2000. In de tabel worden ook de realisaties van 2001 opgenomen.

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
A. Beheersplannen e.a. voorbereidende acties: Beheersplan voor het Vlaams natuurreservaat “Hannecartbos”	Concept in voorbereiding besproken in werkgroep ad hoc van 30 juni 1997	Voorontwerp-rapport besproken in adviescommissie natuurreservaten met bos (19 mei 1998)	Ontwerprapport definitief besproken in adviescommissie natuurreservaten met bos van 20 januari 1999. Eindrapport bij ministerieel besluit van 10 juni 1999 goedgekeurd als beheersplan	Zie extra	Zie extra	Volledig gerealiseerd
B. Terreinverwerving: verwerven van minstens 20 ha duin- en/of duin-polder-overgangsgebied	-	Zie extra	“De Doornpanne”, te Koksijde, opp.: 7 ha 98 a 69 ca akten 02/07/1999 en 09/08/1999; afdeling Natuur	a) “Militair domein C.O.C.” te De Panne, opp.: 1 ha 85 a 77 ca, akte dd 17 januari 2000; b) “Oosthoekduinen”, De Panne, opp.: 2 ha 29 a 86ca akte: 30 maart 2000; c) “Zeebermduinen”, Koksijde (Oostduinkerke), opp.: 1 ha 36 a 95 ca, aktes dd 26 juni, 22 juli en 29 augustus 2000; afdeling Natuur	“De Schuddebeurze”, te Middelkerke (Westende-dorp), opp.: 8 ha 37 a 30 ca; verkoopsovereenkomst dd 12/10/2001; BNVR	Volledig gerealiseerd (21 ha 88 a 57 ca)
C. Niet-terugkerend biotoopbeheer: C.1. Natuurherstel Ijzermending: C.1.1. Afbraak wegenissen en gebouwen;	-	C.1.1. Verwijderen van verlichtingspalen en oude militaire omheining (vervangen door schapendraad)	C.1.1. Aanvang van de afbraak van de wegenis en de gebouwen van de oude marinebasis op 13/09/1999	C.1.1. Einde van de “droge” afbraakwerken op 1 maart 2000		C.1.1. Volledig gerealiseerd

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
C.1.2. Ontmanteling dokken kaaien Oude Marinebasis Lombardsijde	-	-	-	C.1.2. Aanvang van de ontmanteling van dokken en kaaien op 08/09/2000	C.1.2. Oplevering van de “natte” ontmantelingswerken op 21/03/2001	C.1.2. Volledig gerealiseerd
C.2. Habitatherstel o.a. “grijs duin” en “vochtige duinvalleien” door verwijdering Duindoornstruweel en exotenaanplanting over een oppervlakte van 30 ha	a) 6,3 ha Duindoorn- struweel en 4 ha abelen- aanplanting in de zuidelijke beheers- eenheid van “De Westhoek” (De Panne) b) 1 ha Duindoorn- struweel, abelen-, cultuurpopulieren- en Pinus nigra-aanplant in “Ter Yde” (Koksijde)	a) 7,6 ha Duindoorn- struweel in noordelijke beheers-eenheid van “De Westhoek” (De Panne) b) 10 ha Grauwe abelen, Amerikaanse Vogelkers, Ontario- en cultuurpopulieren in “De Houtsaegerduinen” (De Panne en Koksijde)		a) 3,5 ha Duindoorn- struweel in de noordelijke beheers- eenheid van “De Westhoek” (De Panne)		C.2. Volledig gerealiseerd (32,4 ha vrijgemaakt)
C.3. Aanleg van poelen (aantal niet bepaald) voor o.a. Kamsalamander en Rugstreeppad	a) 2 poelen in “De Houtsaegerduinen”, De Panne & Koksijde b) 2 poelen + heruit- graven van geëgali- seerde duinvallei in “Ter Yde”, Koksijde c) 10 poelen in de zuidelijke beheers- eenheid van “De Westhoek” (De Panne)	a) 3 poelen in de noordelijke beheers- eenheid van “De Westhoek” (De Panne)				C.3. Volledig gerealiseerd (17 poelen)
D. Terugkerend biotoopbeheer (niet aangerekend ten laste van LIFE-project ICCI)						D. Volledig gerealiseerd
D.1. Begrazing	a) invoering jaarrondbegrazing door Shetlandpony's in zuidelijke beheers-	a) invoering jaarrondbegrazing: aanvulling kudde Shetlandpony's door	a)verhoging aantal schapen in “Ter Yde” (Koksijde) en “Ijzermording”	a) vervanging jaarrondbegrazing door Schotse hoogland- runderen door zomer-	a) invoering jaarrond- begrazing door Shetlandpony's in recentst aangekocht	

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
	eenheid van “De Westhoek” (De Panne) b) invoering jaarrondbegrazing door ezels in “De Houtsaegerduinen” (De Panne)	Schotse hoogland-runderen en invoering in noordelijke beheerseenheid van Konikpony's in “De Westhoek” (De Panne) b) invoering winterbegrazing door Mergellandschapen in “Ter Yde” (Koksijde) en “De Ijzermunding” (Nieuwpoort) b) Invoering Schotse hooglandrunderen in “Belvédère” (Koksijde)	(Nieuwpoort) om begrazingsdruk te verhogen	seizoensbegrazing met West-Vlaams roodvee in Belvédère (Koksijde) b) verdere verhoging aantal schapen voor winterbegrazing in “Ter Yde” (Koksijde) en “De Ijzermunding” (Nieuwpoort)	deel van “Ter Yde” en aanvullen met drie Shetlandpony's van de schapenkudde voor de winterbegrazing van het domein van de voormalige home G.Theunis in “Ter Yde” (Koksijde) b) de kuddes Shetland-en Konikpony's, Schotse hoogland-runderen in “De Westhoek” en ezels in “De Houtsaegerduinen” zijn op natuurlijke wijze aangegroeid; er zullen deze winter een aantal Shetlandpony's moeten verwijderd worden uit “De Westhoek” om een te grote begrazingsdruk te vermijden	
D.2. Maaien	a. Maaien en/of behandelen van de heruitloop van gekapte abelen en cultuurpopulieren in “Ter Yde” (Koksijde) en in “De Westhoek” (De Panne) b. Maaien van als hooilanden beheerde terreinen in “De Westhoek”, “Ter Yde” en “Hannecartbos”	a. Maaien van heruitloop van gekapte abelen en populieren in “De Westhoek”; b. Maaien van als hooilanden beheerde terreinen in “De Westhoek”, “Ter Yde”, “Hannecartbos” en een vochtige panne in de duinen van de landmachtsbasis van Lombardsijde (Militair domein)	a. Maaien van heruitloop van Duindoorn en Wilde liguster op ontgonnen vlakte in de zuidelijke beheerseenheid van “De Westhoek”; b. Maaien en behandelen van heruitloop van Ontariopopulier en abelen in “De Houtsaegerduinen” (De Panne en Koksijde); c. Maaien van	a. Maaien van heruitloop van Duindoorn en Wilde liguster op ontgonnen vlakte in noordelijke beheerseenheid van “De Westhoek”; b. Maaien en behandelen van heruitloop van Ontariopopulier en abelen in “De Houtsaegerduinen” (De Panne en Koksijde); c. Maaien van	a. Maaien van heruitloop van cultuurpopulier en abelen, alsook uittrekken van Duindoornzaailingen in jonge pannen in “Ter Yde” (Koksijde); b. Maaien van als hooilanden beheerde terreinen in “De Westhoek”, “Ter Yde”, “Hannecartbos” en het Militair domein “Landmachtsbasis	

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
			heruitloop abelen en cultuurpopulieren alsook uittrekken van Duindoornzaailingen in jonge pannen in “Ter Yde” (Koksijde); d. Maaïen van alle als hooilanden beheerde terreinen in “De Westhoek”, “Ter Yde”, “Hannecartbos” en Militair domein Landmachtsbasis Lombardsijde	heruitloop abelen en cultuurpopulieren alsook uittrekken van Duindoornzaailingen in jonge pannen in “Ter Yde” (Koksijde); d. Maaïen van alle als hooilanden beheerde terreinen in “De Westhoek”, “Ter Yde” en “Hannecartbos”; e. Maaïen van voortaan als hooiweide beheerde “Belvédère” (Koksijde).	Lombardsijde”; c. Maaïen van alle als hooiweide beheerde “Belvédère”; d. Maaïen van “Duinzoom Oosthoek” als voorlopige beheersmaatregel in afwachting van definitieve inrichting.	
E. Publiek bewustzijn en verspreiding van informatie en resultaten a. Media: pers Jaarlijks een persconferentie en/of persberichten omtrent de belangrijke ingrepen	a.1. Persconferentie 30 juni 1997 omtrent de opmaak van het beheersplan voor het Vlaams natuurreservaat “Hannecartbos” (Koksijde)	a.1. Persconferentie n.a.v. de studiedag “Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust” op 21 april 1998 (Oostende) a.2. Twee reportages van de Franstalige T.V.-zender RTBF, gewijd aan het beheer van het natuurreservaat “De Westhoek” (De Panne): een t.b.v. het T.V.-journaal en een t.b.v. het natuurmagazine “Le Jardin Extraordinaire”; a.3. Persbericht omtrent begrazing natuurreservaat “Ter	a.1. Persbericht omtrent aanwijzing bij Ministerieel Besluit dd 3 maart 1999 van “De Ijzermunding” als Vlaams natuurreservaat; a.2. Persconferentie op 9 september 1999 BNVR en WWF t.b.v. de voorstelling van de brochure “Westkust: een brok natuur om (van) te houden” + herinnering aan 10-punten-programma “Kustzonebeheer” a.3. Persbericht omtrent de aanvang op 13	a.1. Persbericht omtrent de afbraak van villa “La Cigogne” en de opmaak van een beheersplan voor het Vlaams natuurreservaat “Het Schipgat, de Doornpanne en de Hoge Blekker” (Koksijde, mei 2000); a.2. Persbericht omtrent de aanvang van de ontmanteling van de dokken en kaaien van de oude Marinebasis in het natuurreservaat “De Ijzermunding” (Nieuwpoort, september	Zie extra	E. Volledig gerealiseerd

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
b. Productie van brochures en andere informatiefolders Een natuureducatieve brochure over de Westkust c. Organisatie van activiteiten (inclusief 'seminaries') Een studiedag over waterwinning en natuurbehoud langs de Westkust + informatieve activiteiten + geleide natuurwandelingen	- c.1. Studiedag "Waterwinning en natuurbeheer in de kustduinen" op 16 november 1996 te Oostende en De Panne; org.: BNVR + WWF c.2. Geleide wandeling in het natuurdomein "Ter Yde" op 12 juli, 26 juli en 16 augustus 1997	Yde" door Mergellandschapen (november 1998); a.4. Persbericht omtrent vervanging oude militaire omheining door schapendraad + schapenbegrazing in de duinen van de oude Marinebasis Lombardsijde (natuurreservaat "de Ijzermunding"), november 1998 - c.1. Studiedag "Aankoopbeleid Kustduinen" op 19 april 1997 te Oostende en Koksijde; org.: BNVR c.2. Geleide wandelingen i.k.v. de "Open natuurdagen" c.3. Geleide wandelingen "Zomercampagne" BNVR	september 1999 van de afbraak van de gebouwen en wegenis van de oude Marinebasis Lombardsijde in het natuurreservaat "De Ijzermunding" b. Uitgeven van de brochure "Westkust: een brok natuur om (van) te houden" in het Nederlands en het Frans op telkens 10.000 exemplaren (BNVR + WWF) c.1. Studiedag "Een ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust" op 21 april 1998 te Oostende; org.: Provinciebestuur West-Vlaanderen en afdeling Natuur c.2. Geleide wandelingen i.k.v. de "Open natuurdagen" c.3. Geleide wandelingen "Zomercampagne" BNVR	2000) - c.1. Politiek café "Kustzonebeheer: tussen wal en schip ?" op 7 mei 1999; organisatie: BNVR c.2. Geleide wandelingen i.k.v. de "Open natuurdagen" c.3. Geleide wandelingen "Zomercampagne" BNVR	Zie extra - c.3. Geleide wandelingen "Zomercampagne" BNVR	1

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
d. Technische publicaties: niet nader bepaald e. Onthaal bezoekers: Informatieluifel hoofdingang van “De Westhoek” en een bezoekerscentrum voor de hele Westkust te De Panne (niet ten laste van LIFE-project ICCI)	-	d.1. Artikel “An ecosystem-perspective for the Flemish coast” in EUCC-tijdschrift “Coastline”, jaargang 1998, nr. 3 d.2. Samenvatting van voordracht gepubliceerd in het verslag van de 35ste Eurosite Workshop (oktober 1997) “Dune habitat management for species recovery”, oktober 1998 d.3. Artikel “Acquisition and protection of the coastal dunes of Flanders” in EUCC-tijdschrift “Coastline”, jaargang 1998	-	-	d. Referaten van voordrachten “Synopsis of the Flemish Coastal Dune Conservation Policy” en “Donkey diet in a Flemish coastal dune area” in de “Proceedings of the European symposium ‘Coastal dunes of the Atlantic Biogeographical region’, Southport (U.K.), 1998, gepubliceerd door Liverpool University Press in 2001	
F. Globale projectoperatie a) wetenschappelijke monitoring	Informatieluifel aan de hoofdingang van het Vlaams natuurreservaat “De Westhoek” (De Panne), gefinancierd door Provincie West-Vlaanderen en Interreg I (niet aangerekend ten laste van LIFE-project ICCI)	Oplevering van het gebouw van het bezoekerscentrum “De Nachtegaal” te De Panne, gefinancierd door de afdeling Natuur met steun van Interreg (niet aangerekend ten laste van LIFE-project ICCI)				
	a.1. Monitoring van de effecten op vegetatie, flora en fauna van het	a.1. Het onderzoeksproject omtrent het biotisch milieu vordert;	a.1. Einde van het onderzoeksproject omtrent het biotisch			

Programma ICCI – Life- project (cfr aanvraag 1996)	Uitgevoerd in 1997	Uitgevoerd in 1998	Uitgevoerd in 1999	Uitgevoerd in 2000	Uitgevoerd in 2001	Eindevaluatie: realisatiegraad
b) Projectbeheer	beheer in de natuurreservaten langs de Vlaamse kust, aangevangen op 1 november 1996; a.2. Onderzoek naar de invloed op het abiotisch milieu van het grondgebruik in en langs de Maritieme Duinstreek, aangevangen op 1 februari 1997 Een ¾-tijds ter beschikking gesteld statutaire ingenieur	a.2. Het onderzoeksproject omtrent het abiotisch milieu vordert; b.1. Een ¾-tijds ter beschikking gestelde statutaire ingenieur; b.2. Vanaf november 1998: een voltijdse deskundige en een voltijdse technicus	milieu op 01/11/1999 (zie verder extra); a.2. Het onderzoeksproject omtrent het abiotisch milieu vordert; b.1. Een ¾-tijds ter beschikking gestelde statutaire ingenieur; b.2. Voltijdse contractuele deskundige (1) en technicus (1)	a.2. Eindrapport wordt ingeleverd op 1 februari 2000 (zie verder extra). b.1. Een ¾-tijds ter beschikking gestelde statutaire ingenieur; b.2. Voltijdse contractuele deskundige (1) en technicus (1)	b.1. Een ¾-tijds ter beschikking gestelde statutaire ingenieur; b.2. Voltijdse contractuele deskundige (1) en technicus (1): einde contracten in november 2001 (zie verder extra)	

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
A. Beheersplannen	-	-	Aanvang studie inrichtingsplan natuurdomein "Belvédère", te Koksijde, Sint-Idesbald	a) goedkeuring bij ministerieel besluit dd 4 september 2000 van eindrapport als beheersplan van het Vlaams natuurreservaat "Belvédère" (Koksijde) b) aanvang studie beheersplan Vlaams natuurreservaat "Het Schipgat, de Doornpanne en de Hoge Blekker", te Koksijde	Goedkeuring bij ministerieel besluit van 27 september 2001 van het eindrapport als beheersplan voor het Vlaams natuurreservaat "Het Schipgat, de Doornpanne en de Hoge Blekker" (Koksijde)
B. Terreinverwerving	-	a) "Belvédère", te Koksijde (Sint-Idesbald), opp.: akte dd 12 januari 1998 afdeling Natuur	a) "Zeeberm- en Ter Ydeduinen", Koksijde (Oostduinkerke), opp.: 37 ha 02 a 34 ca b) "Schipgatduinen", Koksijde, opp.: 13 ha 99 a 06 ca, akte dd 2 juli 1999 c) "Duinzoom Westhoek", De Panne, opp.: 5 ha 66 a 65 ca, akte dd 17/ 11/ 1999 afdeling Natuur	a) "Het Kerkepanne-bos", te De Panne en Koksijde, opp.: 6 ha 70 a 68 ca, akte 22/02/2000; b) "De Doornpanne", Koksijde, opp.: 67 a 10 ca, akte dd 23 augustus 2000; c) "Duinzoom Oosthoek", De Panne, opp.: 14 ha 94 a 59 ca akte dd 22/09/2000 afdeling Natuur	a) "Zuidelijke duinzoom 'Cabour'", De Panne, opp.: 1 ha 41 a 50 ca, akte dd 07/02/2001; b) "Schipgatduinen", Koksijde, - opp.: 59 a 16 ca, akte dd 17 juli 2001; - opp.: 74 a 01 ca, akte dd 26 november 2001; c) "Oostvoorduinen", Koksijde, - opp.: 10 a 60 ca, Akte dd 25/09/2001 - opp.: 05 a 00 ca, akte dd 1 oktober 2001 d) Ministerieel Besluit van 2 mei 2001 houdende onteigening van het oud waterzuiveringstation van Nieuwpoort in de fossiele strandvlakte "Groenendijk", opp.: 4 ha 96 a 55 ca

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
C. Niet terugkomend biotoopbeheer		Vervangen van de oude vervallen afsluiting door een vekerende elektrische omheining rond het Vlaams natuurdomein "Belvédère" (Koksijde)		a) Afbraak van villa "La Cigogne" t.b.v. natuurherstel in het Vlaams natuurreservaat "Het Schipgat, de Hoge Blekker en de Doornpanne" (Koksijde) in mei 2000; b) natuurtechnische inrichting van het Vlaams natuurreservaat "Belvédère": afbraak van een oud "schuilhok" in oktober 2000; c) Sanering oud "tuinafvalstort" en aanleg van een waterhoudende poel in de duinen van het Vlaams natuurreservaat "De Ijzermonding" (Nieuwpoort) in november 2000.	a) aanleg van een poel met beperkte struweelontginning + plaatsen van omheiningen in de recentst aangekochte deelgebieden van het Vlaams natuurreservaat "Ter Yde" (Koksijde), februari – maart 2001; b) inrichten van 5,7 km wandelpad t.b.v. de openstelling voor het publiek van het Vlaams natuurreservaat "De Houtsaegerduinen" (De Panne en Koksijde); b) natuurtechnische inrichting (plaatselijke afplagging + aanleg poelen) van het Vlaams natuurreservaat "Belvédère" (Koksijde) in september 2001; c) opmaak bestek en openbare aanbesteding op 1 juni 2001 van de afgraving van 250.000 m3 zand en klei van het opgehoogd terrein (14 ha) in het Vlaams natuurreservaat "De Ijzermonding" (Nieuwpoort). Aanvang der werken op 14 januari 2002; d) ontginning van 0,3 ha Duindoorn en Witte abelenwortelopslag in de duinen van het Militair domein "Landmachtsbasis Lombardsijde" (Nieuwpoort)

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
D. Terugkerend biotoopbeheer	-	-	-	-	-
E. Publiek bewustzijn					
a. Media: pers					a.1. Persbericht omtrent de inrichting en het beheer van het Vlaams natuurreservaat "Ter Yde" (Koksijde, april 2001); a.2. Persbericht n.a.v. de natuurtechnische inrichting van het Vlaams natuurreservaat "Belvédère" (Koksijde, september 2001); a.3. Deelname aan persconferentie op 5 oktober 2001 omtrent de "Country-side"-beurs 1-4 november 2001), waarvan de hoofdstand gewijd was aan natuurherstel en -beheer langs de Vlaamse kust met de klemtoon op het natuurherstel in het natuurreservaat "De Ijzermonding" (plaatsbezoek tijdens de conferentie)
b. Brochures en andere informatiefolders					b.1. Uitgeven van 4 natuur-educatieve informatiefolders over de Vlaamse natuurreservaten "De Westhoek", "De Houtsaegerduinen", "Ter Yde" en "De Ijzermonding" in vier talen (Nederlands, Frans, Engels en Duits; (eerste oplage van 26.000 exemplaren gefinan-

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
c. Organisatie van activiteiten		c.1. Contactdag met Conservatoire du Littoral en Département du Nord, Conseil Général op 23 april 1998: voorstelling beheer Vlaams natuurreservaat "De Westhoek" (De Panne) c.2. Gewestelijke studiedag van de afdeling Natuur op 26 juni 1998 te De Panne	c.1. Contactdag met de Franse Conseil Général du Nord en Eden 62 op 12 februari 1999, in "Ter Yde" (Koksijde); c.2. Contactdag met de Franse Conseil Général du Nord en Eden 62 op 3 juni 1999 met plaatsbezoek aan de natuurreservaten "De Houtsaegerduinen" en "De Westhoek" (De Panne); c.3. Plaatsbezoek van de Europese Commissie DG XI en Ecosystems Ltd aan het projectgebied van het LIFE- project ICCI op 13 juli 1999	c.1. Bezoek delegatie van het Sefton Coast County Council (U.K.) aan het ICCI-projectgebied op 1 en 2 april 2000; c.2. Bezoek aan het Vlaams natuurreservaat "Ter Yde" (Koksijde) van de deelnemers aan een Europees congres omtrent kusttoerisme; c.3. Plaatsbezoek van de Europese Commissie DG XI en Ecosystems Ltd aan het projectgebied van het LIFE – project ICCI op 5 juli 2000; c.4. Bezoek van de Neder- landse natuurvereniging "t Duimpje" aan de Vlaamse natuurreservaten "De Ijzer- monding" (Nieuwpoort) en "Ter Yde" (Koksijde) op 1 oktober 2000	cierd door de Provincie West-Vlaanderen met Interreg II c-steun; 2 ^{de} oplage van 30.000 exem- plaren volledig bekostigd door afdeling Natuur). b.2. Extra-oplage van de brochure "Westkust: een brok natuur om (van) te houden" op 20.000 exem- plaren t.b.v. de "Country- side"-beurs (gefinancierd door afdeling Natuur). c.1. Bezoek delegatie van de Liverpool Hope University (U.K.) aan de Vlaamse natuurreservaten "De Ijzermonding", "Ter Yde" en "De Westhoek" op 7 juni 2001; c.2. Bezoek van de beheers- commissie van het Duin- waterbedrijf Zuid-Holland aan de duinen van de West- kust van 3 tot en met 5 oktober 2001.

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
e. Onthaal bezoekers				e.1. Plaatsing informatieborden in volkernhout aan de ingangen van het Vlaams natuurreservaat "Hannecartbos" en het deelgebied "Hoge Blekker" van het Vlaams natuurreservaat "Het Schipgat, de Doornpanne en de Hoge Blekker" (Koksijde); e.2. Plaatsing informatieborden aan alle ingangen van het natuurreservaat "De Westhoek" (De Panne)	e.1. Officiële inhuldiging door een vertegenwoordiger van de Vlaamse minister van Leefmilieu van publiek wandelpadennet in het Vlaams natuurreservaat "De Houtsaegerduinen" (De Panne), inclusief verspreiding persbericht op 23 september 2001 e.2. Geleide bezoeken van mindervaliden en oude van dagen in terreinwagens (op dienstwegen) aan het Vlaams natuurreservaat "De Westhoek" (De Panne) op 23 september 2001 e.3. Plaatsing informatie-luifel en informatieborden in volkernhout aan de ingangen van het natuurreservaat "Ter Yde" (Koksijde) e.4. Duizend m2 grote "hoofd"-stand op de Countryside-beurs in Flanders' Expo (Gent) van 1 t/m 4 november 2001 met informatie over beheer (o.m. natuurherstel Ijzermunding) en publieke toegankelijkheid van de Vlaamse natuurreservaten langs de kust (50.000 bezoekers)

Extra-acties (niet voorzien in aanvraag en niet aangerekend ten laste van ICCI-begroting)	1997	1998	1999	2000	2001
F. Globale projectoperatie					
a) wetenschappelijke monitoring			Aanvang van onderzoeksproject "Begrazingsevaluatie Kustduinen" op 1 oktober 1999 (duur: 3 kalenderjaren)	a.1. Vordering van het onderzoeksproject "Begrazingsevaluatie Kustduinen" a.2. Aanvang van het onderzoeksproject "Bodemevolutie Kustduinen onder Begrazing" op 1 juli 2000 (duur: 3 kalenderjaren) a.3. Aanvang van het studieproject "Geïntegreerd Watervoorzienings- en Natuurontwikkelings-plan voor de Westkust" (afgekort GWEN)	a.1. Vordering van het onderzoeksproject "Begrazingsevaluatie Kustduinen" a.2. Vordering van het onderzoeksproject "Bodemevolutie Kustduinen onder Begrazing" a.3. Vordering van het studieproject "Geïntegreerd Watervoorzienings- en Natuurontwikkelings-plan voor de Westkust" (afgekort GWEN)
b) Projectbeheer					b.1. Een ¾-tijds ter beschikking gestelde ingenieur; b.2. Vanaf november 2001: verlenging van de contracten van de voltijdse deskundige en de voltijdse technicus voor de duur van twee kalenderjaren (dus tot november 2003).

P.S.: De partiële verwijdering van de betonnen duinvoetversterking (dijk) voor de zeereep van het Vlaams natuurreservaat "De Westhoek" ten behoeve van de ontwikkeling van een slufteer in dat gebied werd aangekondigd als een actie die NIET deel uitmaakt van het programma van het LIFE natuur – project ICCI. De haalbaarheid van die ingreep naar kustveiligheid toe werd onderzocht in opdracht van de afdeling Natuur in 1994-1996. In 1997 werd een uitvoeringsbestek uitgewerkt in opdracht van de AWZ-afdeling Waterwegen Kust. Naar aanleiding van de behandeling van de aanvraag van stedenbouwkundige vergunning werd door de toenmalige gemachtigd ambtenaar ruimtelijke ordening een Milieu-Effecten-Rapport geëist. De AWZ-afdeling Waterwegen Kust liet een MER opmaken, dat werd conform verklaard in 2001. Het werk is momenteel in aanbesteding. Wellicht wordt die ingreep in de loop van 2002 uitgevoerd door de AWZ-afdeling Waterwegen Kust.

Eindverslag LIFE ICCI-project deel zee

Eindverslag LIFE ICCI-project, deel zee

1. Overzicht van de onderwerpen en resultaten van het project

Hieronder wordt kort herhaald wat in het project deel zee uitgevoerd werd, en wat de belangrijkste resultaten zijn. Er wordt telkens verwezen naar de relevante tussentijdse rapporten en de bijlagen deel zee. Een overzicht van de bijlagen aan de rapporten wordt per onderwerp in annex 1 gegeven.

1.1. Beschrijving van het mariene studiegebied

Tijdens dit project werd gepoogd een betere beschrijving te maken van het gebied dat voorgesteld werd aan de Europese Commissie als Habitatrictlijngebied. Er werd in de eerste plaats een ecologisch onderzoek verricht. Daarvoor werd een literatuurstudie uitgevoerd. Deze literatuurstudie wordt beschouwd als een continu proces. Bijlage 1 aan het interimrapport van 1998 geeft een overzicht van een aantal belangrijke publicaties die geraadpleegd werden.

Een literatuurstudie specifiek gericht op het in kaart brengen van habitats werd aangevangen tijdens dit project. De resultaten daarvan zijn nog niet beschikbaar. Tevens werden een aantal kaarten voorbereid met gegevens over de verspreiding van een aantal componenten die belangrijk zijn voor het ecosysteem in de Belgische mariene wateren. Een beoordeling van de ecologische waarde van de zeegebieden, en meer in het bijzonder het Habitatrictlijngebied, werd beschreven in bijlage 2 aan het interimrapport van 1999.

Er werd meegewerkt aan een studie van marien biologisch materiaal dat 100 jaar geleden verzameld werd (de Gilson-collectie; zie derde en interimrapport van 2000). Deze studie, die geen deel uitmaakt van het LIFE-project, kan nuttig zijn voor het verschaffen van een historisch referentiekader m.b.t. benthos en vissoorten.

Specifiek voor het onderzoek en de betere bescherming van zeezoogdieren werd een tussenkomstnetwerk verder uitgebouwd. Dit resulteerde in een betere kennis van de zeezoogdieren en zeevogels, wat noodzakelijk is bij het uitwerken van specifieke maatregelen.

Naast een ecologische beschrijving werd een eerste beschrijving gemaakt van menselijke activiteiten in het gebied, en de omvang van deze activiteiten (bijvoorbeeld in bijlage 2 van het tweede en bijlage 7 van het interimrapport van 1999). Menselijke activiteiten maken integraal deel uit van het ecosysteem. Het is echter duidelijk gebleken dat bepaalde activiteiten een negatieve impact hebben op componenten van dat ecosysteem. Er werd dieper ingegaan op deze activiteiten, en indien relevant en mogelijk werden nuttige maatregelen voorgesteld.

1.2. De wettelijke bescherming van mariene soorten en habitats

1.2.1. De wet ter bescherming van het marien milieu

In 1999 werd een kaderwet ter bescherming van het mariene milieu gepubliceerd¹. In bijlage 2 aan het interimrapport van 1999 werd een beschrijving gemaakt van de inhoud van deze wet (de 'MMM'-wet), de internationale achtergrond en de kansen voor een betere bescherming van de

¹ Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het Mariene Milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België; B.S. 12 maart 1999

zeegebieden. Naderhand werden deze artikelen ook gepubliceerd (Haelters, 1999a, Haelters, 1999b). De MMM-wet is toepasbaar in de zeegebieden, die de territoriale wateren en de exclusieve economische zone omvatten. In 1999 werd door België een EEZ aangeduid².

1.2.2. *Mariene beschermde gebieden*

Aan de hand van de ecologische waarde van bepaalde zones werden binnen het voorgestelde Habitatrichtlijn gebied zones aangeduid die eventueel in aanmerking komen voor de oprichting van een marien beschermd gebied. Door tal van negatieve reacties van gebruikers van de zee werden deze voorstellen voorlopig opgeborgen. Er werden een aantal vergaderingen georganiseerd waarin de verschillende belangengroepen hun mening over beschermde gebieden konden uitdrukken. Aansluitend op deze vergaderingen werden door de gouverneur van West-Vlaanderen aan Minister Aelvoet een aantal aanbevelingen overgemaakt over het vervolg van het dossier en de methodiek (bijlage 2 aan het interimrapport van 2000). Deze methodiek (die reeds toegepast werd tijdens het LIFE-project, en die nu verder gezet wordt), is kort samengevat:

- Interpretatie van de internationale wetgeving terzake;
- Het in kaart brengen van de ecologische waarde en het aanduiden van de meest waardevolle gebieden;
- Het inventariseren van alle socio-economische activiteiten in alle zeegebieden;
- Het onderzoeken van de relaties tussen de socio-economische activiteiten en de ecologische functies;
- Het aanduiden van een relatief groot gebied als speciale beschermingszone;
- Het onderzoek naar wettelijke verplichtingen en initiatieven van Frankrijk m.b.t. de instelling van grensoverschrijdende beschermde gebieden.

1.2.3. *Soortenbescherming op zee*

Een voorstel voor Koninklijk Besluit i.v.m. de bescherming van soorten werd voorbereid tijdens het LIFE-project. In dit voorstel worden een aantal soorten strikt beschermd (zie bijlage deel zee van het LIFE-rapport 4), maar worden ook maatregelen genomen die niet soortspecifiek zijn. Dit voorstel voor KB werd, nog net binnen de verlenging van het project die werd aangevraagd door AMINAL, door de Koning getekend (op 21 december 2001), en zal waarschijnlijk nog in januari 2002 gepubliceerd worden in het Staatsblad. De activiteiten tijdens dit LIFE-project waren onontbeerlijk bij de voorbereiding van dit KB. Het KB bevat onder meer lijsten met soorten die beschermd worden, een procedure voor de opvang van zeezoogdieren, en een verbod (beneden de laagwaterlijn) op het gebruik van warrelnetten bij niet-beroepsmatige activiteiten (strandvisserij).

In het kader van de voorbereiding van dit KB was een literatuurstudie uitgevoerd i.v.m. het voorkomen en de eventuele achteruitgang van vissoorten in Belgische wateren (bijlage 1 aan het interimrapport van 2000). Ook de studie i.v.m. warrelnetvisserij, en de resultaten van het onderzoek van zeevogels en zeezoogdieren bleken nuttig voor de voorbereiding van dit KB.

1.2.4. *Vergunningen en procedure voor MER*

Ter uitvoering van de MMM-wet werden uitvoeringsbesluiten gepubliceerd m.b.t. vergunningen en machtigingen voor bepaalde activiteiten op zee, en de te

² Wet van 21 april 1999 betreffende de exclusieve economische zone van België in de Noordzee.

volgen procedures³. Voor bepaalde projecten is een milieu-effectenrapport (MER) vereist. Deze KB's werden vooral buiten dit LIFE-project verwezenlijkt.

1.2.5. *Gebruik van dispersanten voor de bestrijding van olie op zee*

In artikel 36 van de MMM-wet werden bepalingen opgenomen m.b.t. het gebruik van dispersanten voor de bestrijding van olie op zee. Gezien het mogelijke nadelige effect op fauna en flora van dispersanten, wordt hun gebruik beperkt in hoeveelheid en tot specifieke omstandigheden (zie bijlage 4 aan het interimrapport van 1998).

2. **Beschrijving van menselijke activiteiten op zee en andere specifieke onderwerpen behandeld tijdens dit project**

Voor een marien milieubeleid m.b.t. de bescherming van gebieden is het noodzakelijk dat een inventaris gemaakt wordt van de activiteiten op zee en hun spreiding in tijd en ruimte. De impact van elke activiteit op componenten van het ecosysteem kan zo ingeschat worden. Tijdens dit project werd een studie gemaakt over de activiteiten op zee en hun mogelijke impact op het ecosysteem.

Hieronder wordt een korte samenvatting gegeven van de menselijke activiteiten die onderzocht werden tijdens dit LIFE project, en van enkele specifieke behandelde onderwerpen.

2.1. **Visserij**

2.1.1. *Visserij op zee*

Er werden contacten gelegd met vissers (zowel beroeps- als sportvissers), en er werd deelgenomen aan de visserij met een warrelnetvisser (bijlage 2 aan het interimrapport van 1997) en een recreatieve garnaalvisser (bijlage 3 aan het interimrapport van 1998). Enkele nuttige maatregelen werden voorgesteld.

In bijlage 3 aan het interimrapport van 1998 werd een poging ondernomen om, aan de hand van vluchtgegevens van de Dienst voor de Zeevisserij, de verspreiding van de visserij-activiteiten op kaart te plaatsen. Dergelijke kaarten zouden sinds het invoeren van de blue box op vissersvaartuigen (Europese reglementering) veel gemakkelijker en nauwkeuriger gemaakt kunnen worden.

Een aantal waargenomen overtredingen (niet enkel beroepsvisserij) werd beschreven in bijlage 4 aan het interimrapport van 1999. Telkens werd de bevoegde overheid op de hoogte gebracht. Bij gerichte acties in samenwerking met het ministerie bevoegd voor de zeevisserij gedurende het hele project werden een aantal illegale netten in beslag genomen. Het resultaat werd onder meer beschreven in bijlage 1 aan het interimrapport van 1997.

2.1.2. *Strandvisserij*

Uit een uitgebreid onderzoek van de strandvisserij bleek dat nogal wat misbruiken bestonden (zie bijlagen aan het interimrapport van 1998). Het verslag van dit onderzoek werd aan alle belanghebbenden overgemaakt, en

³ KB van 20 december 2000 houdende de procedure tot vergunning en machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België; B.S. 25 januari 2001; K.B. van 20 december 2000 houdende de regels betreffende de milieu-effectenbeoordeling in toepassing van de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België; B.S. 25 januari 2001

diende als basis voor de discussies i.v.m. reglementering (BMM, 1998). Een samenvatting van dit verslag werd achteraf gepubliceerd in Leefmilieu (Haelters & Cliquet, 1998). Verder werd een nota ingediend tijdens de vergadering van de kustburgemeesters en de provincie (15/12/1997), en werd aan een aantal overlegvergaderingen deelgenomen. Een voorstel voor reglement voor strandvisserij dat gelijkaardig is aan de voorstellen gemaakt in het LIFE-verslag werd opgenomen in het planologisch en juridisch kader voor het gebruik van de zeewering en in het bijzonder strand en dijk (Provincie West-Vlaanderen, 2000; zie bijlage aan het interimrapport van 2000). De meeste kustgemeenten hebben inmiddels een reglement aanvaard m.b.t. strandvisserij, dat echter licht afwijkt van dit voorstel (bijlage 3 aan het interimrapport van 1999).

2.2. Scheepvaart

2.2.1. Olieverontreiniging

Om het voorgestelde Habitatrictlijngebied te beschermen tegen olieverontreiniging, en tijdrovende discussies tijdens een incident te vermijden, is het belangrijk interventieplannen klaar te hebben. Een studie over het mogelijke gebruik van dispersanten bij een ongeval of lozing van grote hoeveelheden olie werd aangevat (bijlage 4 aan het interimrapport van 1998). Over de noodzaak monitoring uit te voeren naar aanleiding van een zware verontreiniging werd een vergadering georganiseerd. Daarop was een buitenlands expert uitgenodigd (bijlage 8 aan het interimrapport van 2000). Er werd meegewerkt met het Marien Ecologisch Centrum te Oostende voor de opvang van olieslachtoffers.

2.2.2. Hoge snelheidsveerboot

In bijlage 4 aan het interimrapport van 1998 werd een inschatting gemaakt van de mogelijke impact van de hoge snelheidsveerboot op bepaalde aspecten van het ecosysteem in het voorgestelde Habitatrictlijngebied. In bijlage 7 van het interimrapport van 1999 werd een overzicht gegeven van de posities waar deze schepen waargenomen werden. Deze fast ferries werden intussen vervangen door een ander type, en het vaarschema werd gewijzigd. Toch is de beoordeling relevant, en kan die toegepast worden op het nieuwe type schip.

De informatie m.b.t. de snelle veerboten werd als Belgische bijdrage overgemaakt aan het adviescomité van de Overeenkomst ter bescherming van kleine walvisachtigen in de Baltische Zee en de Noordzee (ASCOBANS). Dit adviescomité onderzoekt de mogelijke impact van dergelijke vaartuigen op kleine walvisachtigen (ASCOBANS 6th Advisory Committee Meeting, doc. 17, en 8th Advisory Committee Meeting, doc. 9).

2.2.3. Jetskiën

In 1997 en 1998 werden zeer veel (illegale) jetskiërs waargenomen op zee (bijlage 5 aan het interimrapport van 1998). Door de veranderde wetgeving kan men voor jetscooters nu een vlaggenbrief krijgen, en ze legaal op zee gebruiken (interimrapport van 2000, A.2.6.). Men moet echter uit een haven vertrekken, en men mag het strand niet dichterbij dan 200 m naderen. Jetski's blijven verboden. Het gebruik van jetski's en jetscooters gedurende de wintermaanden in de gebieden waar talrijke vogels overwinteren kan zeer negatieve gevolgen hebben (verstoring). Ook zeezoogdieren kunnen door dergelijke vaartuigen verstoord worden. Het is dus duidelijk dat streng(er) moet opgetreden worden tegen jetskiërs, en het is aangewezen dat gebieden afgebakend worden waar het toegelaten is jetscooters te gebruiken (in plaats van ze overal toe te laten). Telkens overtredingen waargenomen werden, werd gerapporteerd naar de bevoegde overheid.

2.2.4. Andere recreatie op zee

Tijdens enkele campagnes met de RIB TUIMELAAR en het toezichtsvliegtuig werd een inschatting gemaakt van de activiteiten op zee in het projectgebied, waaronder recreatieve visserij en de zeilsport (zie bijlage 2 aan het interimrapport van 1998 en bijlage 7 aan het interimrapport van 1999).

2.3. Duiken

Een verslag van een duikcampagne werd in bijlage 3 aan het interimrapport van 1997 gevoegd. Dit verslag bevat een beschrijving van de activiteit en een voorstel voor maatregelen. Een tweede duiktocht (bijlage 5 van het interimrapport van 1999) beschreef een aantal ecologische facetten van wrakken. Een campagne gericht op het inschatten van het ecologische belang van wrakken in het algemeen werd georganiseerd in 2000 (interimrapport van 2000). Een overzicht van een aantal wrakken in het LIFE-gebied werd in bijlage 1 aan het interimrapport van 1997 gevoegd. Bij de oorspronkelijke voorstellen voor het beschermen van bepaalde gebieden in uitvoering van de MMM-wet, bevonden zich enkele wrakken (bijlage 2 aan het interimrapport van 2000).

2.4. Zeezoogdieren – zeevogels

Een tussenkomstnetwerk voor het onderzoek van zeevogels en zeezoogdieren die stranden of gevangen worden als bijvangst, werd verder uitgebouwd. De contacten die gelegd werden met overheidsdiensten (waaronder gemeentelijke diensten) aan de kust, en met vrijwilligers en vissers hadden een uitstekende samenwerking tot gevolg. Daardoor werden voor het eerst vogels en zeezoogdieren ontvangen die per ongeluk door vissers gevangen werden.

Het aantal strandingen en vondsten op zee die gerapporteerd werden, en dus het aantal dieren dat beschikbaar was voor wetenschappelijk onderzoek, is gedurende dit LIFE-project sterk gestegen (bijlage 9 aan het interimrapport van 2000). Er werd verder een actieve samenwerking opgebouwd met het tussenkomstnetwerk in het noorden van Frankrijk.

Er werden met de Tuimelaar en het toezichtsvliegtuig een aantal campagnes voor zeevogeltellingen georganiseerd, en er werd medewerking verleend aan Sea Life Blankenberge bij het merken en uitzetten van gerehabiliteerde zeehonden (zie onder meer de bijlagen 6 aan het tweede en interimrapport van 1999).

Samen met het Instituut voor Natuurbehoud werd de kustgemeenten gevraagd mee te werken aan het onderzoek van gestrande zeevogels. Dit kunnen gemeenten doen door onder meer bepaalde delen van het strand gedurende de wintermaanden niet meer te reinigen. (zie bijlage 4 aan het interimrapport van 2000). De meeste gemeenten werken mee aan dit onderzoek, en reinigen bepaalde delen strand minder frequent of niet gedurende de wintermaanden.

3. Beheersplan en gebruik van middelen bij het uitvoeren van toezicht en monitoring

3.1. Beheersplan

Het is duidelijk gebleken dat het te vroeg is een beheersplan enkel voor beschermde gebieden op te stellen. Dergelijke beschermde gebieden bestaan immers (nog) niet. De onderhandelingen ervoor zijn gestart, maar het is nog niet duidelijk wanneer en waar beschermde gebieden opgericht zullen worden.

Een overzicht van de onderwerpen die in een beheersplan dienen opgenomen te worden, werden in bijlage 10 van het interimrapport van 2000 gevoegd. In het buitenland (vooral het UK) heeft men ervaren dat een succesvol marien milieubeleid m.b.t. beschermde gebieden enkel mogelijk is mits een grondig overleg met de gebruikers van de zee (zie verslagen van de buitenlandse vergaderingen in de bijlagen aan alle interimrapporten). Dit overleg wordt na dit LIFE-project verder gezet.

Het zou nuttig zijn een algemeen beheersplan voor de hele kust op te stellen, dat eventueel meer gedetailleerd kan zijn, of kan afwijken van een meer gericht beheersplan voor beschermde gebieden. Als basis voor dergelijk beheersplan dienen de bepalingen van de wet MMM centraal te staan.

3.2. Technische middelen voor toezicht en monitoring

Tijdens dit LIFE-project werden een aantal technische middelen ingezet bij monitoring, bewaking en toezicht. Ze werden beschreven in bijlage 10 aan het interimrapport van 2000: de RIB TUIMELAAR, de HINDERS II (de kleinere RIB van de Dienst voor de Zeevisserij), het toezichtsvliegtuig OTALB en het oceanografisch schip BELGICA. Een kaart met het gevolgde traject van het vliegtuig en de RIB TUIMELAAR tijdens campagnes voor LIFE, en een kaart met de posities van illegale warrelnetten die in beslag genomen werden tijdens campagnes met de TUIMELAAR in samenwerking met de Dienst voor de Zeevisserij, werden gegeven in bijlage 1 deel zee van het eerste verslag.

3.3. Zeezoogdieren en zeevogels

Bij het stranden van zeezoogdieren in nood dient de bevoegde overheid op te treden. Dit is niet enkel voor het welzijn van het dier zelf belangrijk, maar vooral omdat het publiek dit verwacht. De studie van gestrande zeezoogdieren (vaak bedreigde soorten) kan een bijdrage leveren tot onze kennis van deze dieren, en zo leiden tot een betere bescherming (bijvoorbeeld Read et al., 1997).

Voor de tussenkomst bij de strandingen van zeehonden in nood staat sinds enige jaren Sea Life Blankenberge in. De bijdrage van het LIFE-project aan deze tussenkomst beperkte zich tot het voorbereiden van de folder *SOS, zeehond in nood* (bijlage 6 aan het interimrapport van 1999), en assistentie bij het merken en vrijlaten van gerevalideerde zeehonden.

Voor de tussenkomst bij het stranden van levende dolfinachtigen werd het materieel dat noodzakelijk is voor eerste opvang en transport verder uitgebreid tijdens dit project. Er werd samengewerkt met het opvangcentrum te Harderwijk, Nederland.

Voor de tussenkomst bij het stranden van zeevogels (vaak met olie besmeurd) werd meegewerkt met het Marien Ecologisch Centrum (MEC), waar deze vogels gerehabiliteerd worden. Het MEC beschikt als enige centrum aan de kust over een vergunning voor de opvang van vogels uit het wild.

4. Public awareness

Tijdens dit LIFE-project werd op verschillende manifestaties informatie verstrekt i.v.m. zeevogels en zeezoogdieren, de bescherming van mariene gebieden, het instellen van mariene beschermde gebieden, vervuiling, etc. (zie interimrapporten, en bijlage 9 aan derde en interimrapport van 2000).

Het luik *zeevogels en zeezoogdieren* van het LIFE-project had duidelijk een educatief en informatief effect. Over de status van de populaties van zeevogels, zeezoogdieren en zeeschildpadden die aanspoelden, en over de bedreigingen waaraan ze blootstaan, werd telkens uitleg verschaft aan publiek en pers. Er werd een informatieboekje opgesteld (Haelters, 1997; bijlage 7 aan het interimrapport van 1997), en er werd een folder verspreid (AMINAL et al., 1999; bijlage 6 aan het interimrapport van 1999). De folder had zoveel succes dat in 2001 (buiten het budget van dit project) een nieuwe, gelijkaardige folder opgemaakt werd (BMM & Sea Life Blankenberge, 2001). Verder werd een document ingediend bij het wetenschappelijk comité van ASCOBANS (Haelters et al., 2000; bijlage 9 aan het interimrapport van 2000) en werden posters gemaakt (Jauniaux et al., 2000a, 2000b; bijlage 9 aan het interimrapport van 2000).

Op 26 april 1997 werd een studiedag georganiseerd i.v.m. zeevogels en vervuiling van de zee (bijlage 6 aan het eerste interimverslag).

Diverse publicaties werden verzorgd in tijdschriften i.v.m. de Habitatrictlijn, de MMM-wet, het oprichten van mariene beschermde gebieden en de tussenkomst bij strandingen van zeevogels en zeezoogdieren.

Er werd meegewerkt aan de brochure *De Westkust, een brok natuur om (van) te houden* (Natuurreservaten & WWF, 1999).

5. Algemene besluiten

5.1. Verwezenlijkingen van dit project m.b.t. het mariene milieu

Dit LIFE project was heel nuttig bij het uitbouwen van het beleid m.b.t. de bescherming van het marien milieu in het algemeen, en meer in het bijzonder bij het uitwerken van het beleid m.b.t. het beschermen van habitats en soorten. Hoewel het project onder meer gericht was op het uitbouwen van een beheersplan voor mariene beschermde gebieden, bleek het evenzeer nuttig voor de zeegebieden in het algemeen. De deelnames aan workshops en symposia, en de bezoeken die in het buitenland afgelegd werden, waren heel nuttig bij het bepalen van de strategie m.b.t. het oprichten van mariene beschermde gebieden en het opstellen van een beheersplan.

De activiteiten rond het beschrijven van menselijke activiteiten en hun impact werden gebruikt bij het voorbereiden van de kaderwet ter bescherming van het marien milieu en de uitvoeringsbesluiten. De resultaten van de overlegvergaderingen voor het oprichten van reservaten waren daarbij zeer belangrijk.

Meer specifiek werden tijdens dit project maatregelen van kracht m.b.t. strandvisserij (waarbij samengewerkt werd tussen de verschillende bevoegde instanties), en werd een voorstel voor de bescherming van een aantal soorten voorbereid.

Tijdens de eerste jaren van het project werden een aantal gerichte campagnes georganiseerd waarbij door de bevoegde diensten tal van illegale netten in beslag genomen werden. Als gevolg daarvan werden tijdens de laatste jaren van het project nog zeer weinig dergelijke netten opgemerkt. De inspanningen om deze overtredingen aan te pakken, en een voortdurend toezicht blijven echter noodzakelijk. Het is mogelijk dat stropers hun technieken aangepast hebben, en dat het nu veel moeilijker is dergelijke netten op te sporen. Het is mogelijk dat

dergelijke praktijken, waarvan aangetoond werd dat er een duidelijk negatief effect op het milieu is, heropleven indien het toezicht vermindert.

Hoewel het project zelf voorbij is, krijgen een aantal zaken die in dit project behandeld werden, navolging. Zo blijft de betere samenwerking voortduren die tijdens dit project bewerkstelligd werd tussen de bevoegde diensten van de federale en Vlaamse overheid m.b.t. marien milieubeleid. Ook de goede samenwerking tussen de diensten bevoegd voor leefmilieu en visserijcontrole blijft behouden. De samenwerking die bestaat tussen verschillende diensten die tussenkomen bij strandingen van zeevogels en zeezoogdieren wordt verder gezet.

De ervaringen opgedaan tijdens de campagnes met de BELGICA, TUIMELAAR en toezichtsvliegtuig B02 worden nuttig gebruikt bij het vervolg van het werk m.b.t. onderzoek en instelling van mariene beschermde gebieden. Hoewel de pogingen om tijdens dit project een reservaat aan te duiden op zee niet slaagden, worden de opgedane ervaringen verder gebruikt bij dit werk.

Door de frequente contacten met het publiek en de pers, door de deelname aan publieke evenementen, door de publicaties, de folders, de brochures en overlegvergaderingen, werd een aanzienlijke groep belangstellenden en gebruikers van de zee bereikt. Het valt te verwachten dat men hieruit toch enige belangstelling voor één of meerdere aspecten van de bescherming van het marien milieu behouden heeft.

5.2. Moeilijkheden ondervonden tijdens de uitvoering van dit project

Ontbreken van een ecosysteemvisie

Door verschillende oorzaken bleek het niet mogelijk om tijdens dit project een marien beschermd gebied (volgens de MMM-wet) af te bakenen. Het bleek dat het nuttig zou zijn om een ecosysteemvisie voor de Belgische mariene wateren, niet beperkt tot het voorgestelde Habitatrichtlijngebied op te stellen. Het zou nuttig zijn dat eerst een beheersplan (gebaseerd op een ecosysteemvisie) voor het geheel van de mariene gebieden opgemaakt wordt. Het specifiek opstellen van maatregelen voor het voorgestelde Habitatrichtlijngebied bleek niet opportuun. Na de eventuele oprichting van beschermde gebieden kan een meer gedetailleerd beheersplan voor deze gebieden opgemaakt worden, dat dan gesteund moet worden door een beheerscommissie.

Geïntegreerd beheer ?

Moeilijkheden werden ondervonden bij het uitvoeren van een zgn. Geïntegreerd Kustzonebeheer (GKZB). In een GKZB is het de bedoeling dat alle betrokken partijen en overheidsdiensten geconsulteerd worden bij om het even welke beslissing. Het identificeren van deze partijen en overheidsdiensten is niet steeds gemakkelijk, en kan een snelle besluitvorming in de weg staan. Bovendien is er m.b.t. marien milieubeleid een belangrijke internationale achtergrond, waaraan België zich dient te houden.

Een geïntegreerd beleid land-zee is duidelijk meer aangewezen daar waar zich activiteiten afspelen in de grenszone tussen land en zee, m.a.w. op het strand en in de mariene zone onmiddellijk grenzend aan het strand. Dit is blijkbaar ook de zone waar de bevoegdheidsverdeling vaak niet eenduidig is, en waarover verwarring kan bestaan.

Het getuigde bijvoorbeeld niet van een geïntegreerd beleid dat de gemeenten, zonder diensten bevoegd voor het strand, voor visserij en leefmilieu (Vlaams en federaal) te consulteren, een gemeentereglement voor strandvisserij opstelden. De gemeenten, die meestal zelf pleiten voor een geïntegreerd beheer van kustgebieden, pasten hier zelf dit principe niet toe.

Een ander voorbeeld waarbij een overheid beslissingen nam zonder consultaties van andere betrokken overheden, is het gebruik van jetscooters op zee. Het gebruik van jetscooters, mits het beschikken over een vlaggenbrief, wordt overal toegelaten door een KB van 4 juni 1999⁴. Het gebruik van jetscooters kan in bepaalde gevallen echter consequenties hebben die onverenigbaar zijn met de inspanningen (en verplichtingen) het marien milieu of bepaalde gebieden beter te beschermen.

Er zijn verder tegenstrijdige belangen die een geïntegreerd beheer beletten. Economische belangen en ecologische zijn niet steeds verenigbaar. Zo zou het instellen van beschermde gebieden, waarbij ook specifiek de visserij niet meer toegelaten is, economische consequenties kunnen hebben voor de visserijsector. Dat maakt dat standpunten ver uit elkaar kunnen liggen, en overleg moeilijk is.

De integratie van het milieu in de visserijpolitiek verloopt slechts langzaam, hoewel men het over het principe van een betere integratie eens is (vb. Anonymus, 1997; Communicatie van de Commissie aan de Raad en het Europese Parlement: COM (1998) 42 final; Europese Commissie, 2001). De indruk bestaat dat er te weinig overleg is tussen de EC DG ENV en DG FISH. Het is immers moeilijk gebieden te beschermen (zoals vereist in de Habitatrichtlijn), terwijl de visserij-activiteiten in deze gebieden ongestoord kunnen verder gezet worden. De boomkorvisserij werd in het meest recente OSPAR Quality Status Report (OSPAR, 2000) aangeduid als één van de activiteiten met de meest negatieve impact op het ecosysteem...

Toepassing van het voorzorgsbeginsel ?

Het blijkt dat het voorzorgsbeginsel, zoals in de MMM-wet opgenomen, soms in de praktijk niet gemakkelijk toepasbaar is. Men zou immers (voor gebruikers van de zee) over duidelijke cijfers moeten beschikken om een negatieve impact van een activiteit aan te tonen. Het is echter moeilijk om bepaalde negatieve impacts zoals 'verstoring' te kwantificeren. Daardoor is het niet eenvoudig gebruikers van de zee te overtuigen van het nut van bepaalde maatregelen.

7. Referenties

- AMINAL, BMM, Natuurreservaten vzw & WWF: jaarrapporten LIFE-project 1 (1997), 2 (1997-1998), 3 (1998-1999) en 4 (1999-2000), en bijlagen deel zee.
- Aminal, BMM, Natuurreservaten vzw & WWF, 1999. SOS, zeehond in nood. Folder in het kader van het Europese LIFE-Nature project Integral Coastal Conservation Initiative (10.000 exemplaren).
- Anonymus, 1997. Statement of conclusions of the intermediate ministerial meeting on the integration of fisheries and environmental issues, Bergen, 13-14 March 1997. Ministry of Environment, Norway, 1997. 92 p.
- BMM, 1998. Strandvisserij en visserij met vaste netten aan de Belgische kust. Rapport BMM-NBMN /98-1/LIFE, Brussel, 24 pp.
- BMM & Sea Life Blankenberge, 2001. De zeehond aan onze kust. Folder, 2 p., gedrukt op 15.000 exemplaren, en vertaald in het Frans (5.000 exemplaren).
- Europese Commissie, 2001. Groenboek: de toekomst van het gemeenschappelijk visserijbeleid.

⁴ Koninklijk besluit : 1° betreffende de inschrijving en de registratie van de pleziervaartuigen, 2° tot wijziging van het koninklijk besluit van 4 april 1996 betreffende de registratie van de zeeschepen, 3° tot wijziging van het koninklijk besluit van 4 augustus 1981 houdende politie- en scheepvaartreglement van de Belgische territoriale zee, de havens en de stranden van de Belgische kust

- Haelters, J., 1997. Wat te doen bij strandingen van zeevogels en zeezoogdieren: een eerste hulp- en informatiegids. Brussel, BMM (KBIN), 21 pp.
- Haelters, J., 1999a. Een nieuwe wet ter bescherming van het marien milieu: nieuwe kansen voor natuurbescherming. *De Strandvlo* 19(4), pp. 151-157.
- Haelters, J., 1999b. Bescherming van zeegebieden: van noodzaak tot uitvoering; een overzicht van de internationale achtergrond en de relevante wetgeving. *Leefmilieu* 22(6) Middenkrant, 8p.
- Haelters, J. & Cliquet, A., 1998. Vissen op het droge: strandvisserij met vaste netten versus natuurwaarden. *Leefmilieu* 21(6): 210-216.
- Haelters, J., T.Jauniaux & J. Van Gompel, 2000. Harbour porpoises on Belgian beaches from 1990 to 1999. ASCOBANS Advisory Committee Meeting, Bruges, Belgium, 13-16 March 2000, Document AC7/Doc.12(P), 5 p.
- Jauniaux T., Haelters J. & Coignoul F., 2000a. 10 years of MARIN - Marine Animals Research & Intervention Network - The causes of marine mammals death. Poster presented at the 7th Advisory Committee Meeting of ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of Baltic and North Seas), Brugge (Belgium), 13-16 March 2000.
- Jauniaux T., Haelters J. & Coignoul F., 2000b. De doodsoorzaken van zeezoogdieren. Poster voorgesteld tijdens de wetenschapsweek, Oostende, 21-22 oktober 2000.
- Natuurreserveaten vzw & WWF, 1999. De Westkust: een brok natuur om (van) te houden. Brochure uitgegeven in het kader van het LIFE-project ICCI (Integral Coastal Conservation Initiative); 32 p.
- OSPAR Commission, 2000. Quality Status Report 2000; Region II - Greater North Sea. OSPAR Commission, London; 136 p.
- Provincie West-Vlaanderen, 2000. Planologisch en juridisch kader voor het gebruik van de zeewering en in het bijzonder strand en dijk. Studie uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Waterwegen en Zeewezen, Afdeling Waterwegen Kust. 49 p.; 10 bijlagen.
- Read, A.J., P.R. Wiepkema & P.E. Nachtigall (Eds), 1997. The biology of the harbour porpoise. De Spil Publishers, Woerden, Nederland, 409 p.

Eindverslag LIFE ICCI-project
Annex I: Overzicht bijlagen deel zee
1997 - 2000

Eerste interimrapport (1997)

Bijlage 1: KAARTEN (voorlopige kaarten uit verslagen van lopende ICCI-activiteiten)

- Kaart 1: Standaardtraject gevolgd door de RIB (Rigid Inflatable Boat) tijdens LIFE-NATURE, ICCI campagnes
- Kaart 2: Vereenvoudigd traject vliegtuig (OTALB); LIFE-NATURE vlucht 13 augustus 1997
- Kaart 3: Illegale warrelnetten aangetroffen in of nabij het voorgestelde NATURA 2000 - gebied (zowel professioneel als recreatief); maart 1996 - eind november 1997
- Kaart 4: Posities van bekende wrakken (BAZ) in en nabij het voorgestelde NATURA 2000 - gebied
- Kaart 5: Strandingen van zeezoogdieren (positie, soort, datum) van 1 januari 1997 tot 1 december 1997
- Kaart 6: Waarnemingen en strandingen van bruinvissen in maart en april 1997

Bijlage 2: *Visserij met de Nieuwpoort 95 (N95)*; verslag visserij 21 mei 1997

Bijlage 3: *Duiken in de Noordzee*: verslag en een voorstel voor specifieke maatregelen voor de bescherming van wrakken en hun fauna

Bijlage 4: Verslag van de '*Workshop on Species and Habitats*'; Texel (NL), 24-28 februari 1997

Bijlage 5: Verslag '*European Seminar on the Implementation of the Habitats Directive in Marine and Coastal Areas*'; Morecambe Bay (UK), 22-24 juni 1997

Bijlage 6: Infofolder en samenvatting van de lezingen van de '*Studiedag Zeevogels en Vervuiling van de Zee*', Oostende 26 april 1997

Bijlage 7: DRAFT handleiding: '*Wat te doen bij strandingen van zeevogels en zeezoogdieren; een eerste hulp en informatiegids*' (in druk begin december 1997)

Tweede interimrapport (1998)

Bijlage 1: Literatuuronderzoek (overzicht publicaties)

Bijlage 2: Kwantificatie van activiteiten in het LIFE projectgebied:
methodologie en voorbeelden van resultaten

Bijlage 3: Visserij

- 3.1. Strandvisserij: nota ingediend op de vergadering van de kustburgemeesters - provincie (15/12/97)
- 3.2. Strandvisserij en visserij met vaste netten aan de Belgische kust
- 3.3. Recreatieve kustvisserij op garnaal
- 3.4. Beroepsvisserij: overzicht vluchtgegevens DZ

Bijlage 4: Scheepvaart

- 4.1. Hoge snelheidsveerboten: mogelijke verstoring van natuurgebieden?
- 4.2. Gebruik van dispersanten bij olieverontreiniging?

Bijlage 5: Jetskiën op zee, in Belgische wateren

Bijlage 6: Zeevogels en zeezoogdieren

- 6.1. De zeehond aan onze kust in de zomer: PROBLEMEN?
- 6.2. Persbericht zeehondjes
- 6.3. Persbericht zeevogels

Bijlage 7: Verslag buitenlandse zending: Gatwick 27/10 - 29/10/1998

Bijlage 8: Wetsontwerp ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België

Derde interimrapport (1999)

Bijlage 1: De nieuwe wet ter bescherming van het marien milieu; 20 januari 1999 (Belgisch Staatsblad 12 maart 1999)

Bijlage 2: De nieuwe wet ter bescherming van het marien milieu:
achtergrondinformatie

Bijlage 3: Strandvisserij: het vervolg

Bijlage 4: Zeevisserij in het LIFE-gebied: overzicht van de waargenomen
overtredingen

Bijlage 5: Ecologisch belang van wrakken: beschrijving van de activiteiten in
het kader van LIFE

Bijlage 6: Zeezoogdieren en zeevogels: overzicht waarnemingen en activiteiten

Bijlage 7: Activiteiten op zee: kwantificatie en enkele resultaten

Bijlage 8: Buitenlandse vergaderingen en bezoeken in het kader van LIFE

Bijlage 9: Publiek bewustzijn: verspreiding van informatie en resultaten

Vierde interimrapport (2000)

Bijlage 1: Marine fish species in Belgian waters

Bijlage 2:

- Verslag van de overlegvergadering met de openbare besturen i.v.m. de toepassing van de wet ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België en de instelling van beschermde mariene gebieden in de Noordzee (provincie, 23 november 1999)
- Aanbevelingsnota i.v.m. de uitvoering van de wet ter bescherming van het marien milieu, opgesteld door de gouverneur en gericht aan de minister (2 mei 2000)

Bijlage 3: De Moor, F., 2000. Zand in de ogen. Knack, 20 september 2000: 38-40, en reactie van het ministerie

Bijlage 4:

- Uittreksel uit het verslag van de vergadering van de kustburgemeester (provincie, 14 januari 2000)
- Briefwisseling m.b.t. het onderzoek van gestrande (aangespoelde) zeevogels

Bijlage 5:

- Voorstel van politieverordening strandvisserij (Provincie West-Vlaanderen, 2000. Planologisch en juridisch kader voor het gebruik van de zeevering en in het bijzonder strand en dijk)
- Brief van de kustwerkgroep van Natuurreservaten i.v.m. strandvisserij, gericht aan de minister bevoegd voor mobiliteit en vervoer
- Koninklijk Besluit van 12 april 2000 tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 augustus 1989 tot vaststelling van aanvullende nationale maatregelen voor de instandhouding en het beheer van de visbestanden en voor controle op de visserijactiviteiten (Belgisch Staatsblad 3 mei 2000)

Bijlage 6:

- Government advisors international workshop on 'Fisheries and environment', Gatwick, 8-10 maart 2000
- Marine environmental protection and fisheries in Belgium: an absolute need for integration
- 14th international Senckenberg Conference: 'Burning issues of North Sea ecology', Wilhelmshaven, 8-12 mei 2000

Bijlage 7: 'Marine SAC's: partnership in action', Edinburgh, 15-16 november 2000

Bijlage 8

- De noodzaak van monitoring bij verontreiniging van kustwateren door olie en andere stoffen: meeting met experts en bevoegde instanties, BMM Oostende, 26 mei 2000
- Persberichten n.a.v. olieverontreiniging van de stranden (december 1999, januari 2000) en foto van de spectaculaire *Phaeocystis*-bloei

Bijlage 9

- ☐ De doodsoorzaken van zeezoogdieren, poster voorgesteld tijdens de wetenschapsweek (Oostende, 21-22 oktober 2000)
- ☐ Harbour porpoises on Belgian beaches from 1990 to 1999
- ☐ Wetenschappelijk onderzoek van zeehonden met behulp van satelliet tracking, St.-Andrews, 14 november 2000

Bijlage 10

- ☐ Naar een beheersplan voor mariene (beschermde) gebieden
- ☐ Bewaking en controle op zee: beschrijving van het ingezette materieel
- ☐ Inleiding tot een wettelijke regeling voor de bescherming van bepaalde soorten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België